

Svoj namen bo ta umetnostna ustanova dosegla le, če se ji o pravem času — in zdaj še ni prepozno — dá pravo smer. Ob trajnem prizadevanju bi bilo mogoče, da postane iz nje še kedaj prava, popolna dalmatinska galerija, kar naj bi bil njen poglavitni in edini cilj. Denar, izdan z namenom, da se ustvari reprezentativna splošna zbirka umotvorov vseh časov in vseh narodnosti, je pa po vsi verjetnosti potrošen zaman, ves trud v to smer pa jalov.

K. Dobida.

GLEDALIŠKI PREGLED

Ob zaključku mariborske drame v sezoni 1932./1933. Vprašanja za obstoj mariborskega gledališča so še vedno na dnevnem redu in mnogo neustrašenosti pri delu in vere v lastno moč je treba vsem, ki kakorkoli pomagajo vzdrževati ta pomembni košček slovenske kulture.

V sezoni 1932./1933. je mariborska drama uprizorila petnajst iger, med katerimi jih je bilo nanovo naštudiranih trinajst in sta bili le dve ponovitvi iz prejšnjih sezon. Spričo dejstva, da je v mariborskem gledališču zaradi malostevilnega osebja zaposlen skoro vsak igralec pri vsaki igri in da poleg tega večina dramskih igralcev nastopa tudi v opereti, kažejo omenjene številke napor, ki mora v vsakem čitatelju vzbuditi občudovanje in spoštovanje, čeprav je samo po sebi razumljivo, da treznemu in premišljenemu delu to ne more biti v prid. Kljub temu se ne sme utajiti, da so nekatere predstave pričale o skrbni, vestni in vztrajni pripravi, čeprav je bilo na drugi strani zopet občutiti na hitro skrpane uprizoritve. Morda bi bilo upravi, osebju in občinstvu ustrezno, da bi se delalo manj, a to temeljiteje.

Med režiserji zavzema prvo mesto Jože Kovič, ki je režiral letos deset predstav: Cankarjevo komedijo „Za narodov blagor“, Goldonijeve „Zvedave ženske“, Golarjevi „Dve nevesti“, Kreftove „Celjske grofe“, Nušičevo „Gospo ministrovko“, Ostrovskega „Nevihto“, Bartoševega „Švejka“, Langerjevo „Spreobrnitev Ferdinanda Pištore“, Raynalov „Grob neznanega junaka“ in Dehmlove „Človekoljubce“. Kovič postavlja dela na oder z izredno lahkoto. Pozna oder in občinstvo in zna izrabiti na prvem vsako možnost, da bi ustregel drugemu. Ima izvirne, duhovite zamisli, ki dajejo predstavam često samosvoj poudarek, včasih ga pa vendar zavajajo predaleč, da postane neotipljiv in posreden. Harmoniji prizorov posveča več pozornosti in ljubezni kakor izoblikovanju posameznih vlog. Njegova izrazito impulzivna narava ga včasih zavede do prenagljenosti, a z razgibanostjo, izumljivostjo in živahnostjo zmore premagati tudi najtežja mesta. Letos je razočaral s Cankarjevo komedijo „Za narodov blagor“, ki je niti izdaleč ni izčrpal ter ji z nepotrebnim in neduhovitim sceničnim komentarjem in neumestnim karikiranjem zabrisal ves globlji smisel. Spretno dognano predstavo pa je ustvaril zlasti s Kreftovimi „Celjskimi grofi“, kjer je verno sledil vsem avtorjevim zamislim, in z Ostrovskega „Nevihto“, kjer je slikam največje razgibanosti umetniško spretno vzpo-redil učinkovite tišine in s tem ustvaril zaželeno ustrezajoče vzdušje. — Vladimir Skrbinešek je režiral le dve predstavi: Aschevega „Boga maščevanja“ in Preradovićevo igro „Se li razumemo?“. Skrbinešku gre predvsem za tem, da igro uklene na osrednji problem. Literatura mu je bližja od odra in pravilnemu poudarku stavka žrtvuje sceno. Gledalca hoče sugestivno prikleniti z besedo.

Veliko globine in pravega čuta je pokazal letos z Aschevim „Bogom maščevanja“. — Tudi Hinko Tomašič je režiral samo dve deli: Margarete Mayo „Moje dete“ in Szaniawskega „Mornarja“, ki pa mu nista dopustili, da bi dokazal kaj samosvoje izvirnosti. — Prav tako režija gosta Kurta Bachmanna v predstavi „Maks in Moric“ ni zadovoljila.

Igralcev ima mariborsko gledališče premalo in so preobloženi z delom. Tako se marsikak talent ne more razviti v svojo smer, ker se mora gubiti ob vlogah, ki ne ustrezajo njegovi naravi. Zlasti za ženske vloge je nekaj nemogočih vrzeli. — Vidno stališče si je takoj v početku sezone ustvaril novi član letošnjega osebja Josip Daneš. „Švejka“ mariborsko gledališče brez Daneša kratkomalo ne bi moglo uprizoriti. Pa tudi z nekaterimi drugimi vlogami je svoj pristni igralski talent ponovno dokazal. (Tihon Ivanovič v „Nevihti“.) — Maks Furijan je izobražen, ambiciozen in talentiran igralec, a je v letošnji sezoni zaradi neenotno izbranih vlog stopil v ozadje. Želeli bi ga videti v kakih večjih karakternih postavah. — Edo Grom je najboljši v salonskih igrah, kjer je v kretnjah, glasu in mimiki včasih nenadomestljiv; nemogoč pa je v kmečkih vlogah, kjer se mu tla sama po sebi izmikajo. — Jože Kovič pa je neprekosljiv v vlogah nerodnega kmečkega fanta („Dve nevesti“), dočim je njemu kakor stvari na škodo, da se muči s kakim francoskim vojakom v „Grobu neznanega junaka“. — Najmočnejši steber mariborske drame je Pavle Kovič, ki je ustvaril že celo galerijo nepozabnih tipov. (Letošnji Kuligin v „Nevihti“ ali Pavel Szmidt v „Mornarju“!) — Z močno sugestivno igro učinkuje Vladimir Skrbinšek, ki je zmožen tragiko svojega junaka stopnjevati do brezizrazne groze. (Jankel Šepšovič v „Bogu maščevanja“.) — Med igralkami zavzema določeno mesto Štefa Dragutinovičeva, ki s svojo preizkušeno igro ustvarja močne like. Edinstvena je bila njena „Gospa ministrovka“. — Najmarljivejša in najvestnejša je Elvira Kraljeva, ki svoje vloge podaja resno pretehtane. — Ema Starčeva preveč igra in premalo živi na odru. Prijetno pa je iznenadila z Varvaro v „Nevihti“, kjer je tako rekoč prekosila samo sebe. — Elementarna in neposredna je Pavla Udovičeva, ki nastopa v drami redko, a tedaj tem svobodneje in prepričevalneje. Njen svetlo zveneči glas daje življenjsko dognani igri še posebno privlačnost. — Najbolj rutinirana je Mileva Zakrajškova, ki igra neprisiljeno in naravno. Obseg njenih vlog je velik; od povprečnih kmečkih mamic do rafinirane, neukročeno razbrzdane židinjke Sare v „Bogu maščevanja“, ki bi lahko delala čast vsakemu gledališču. — Tudi med ostalimi je še mnogo imen, ki ne pričajo samo o delavnosti, ampak tudi o precejšnji nadarjenosti in lepih zmožnostih. Največ pozornosti je vzbudila letos Marjela Mlekuševa, ki se je kot novinka predstavila mariborskemu občinstvu z Rifkelo v „Bogu maščevanja“. Njen pogumni prvi nastop je ni občinstvu v hipu približal samo zaradi prijetne vnanjosti in neprisiljene igre; že s to svojo prvo vlogo je dokazala moč prikazovanja silnega notranjega doživljanja, ki je učinkovalo prepričevalno in osvajajoče. Mlekuševa bi lahko izpolnila pomembno vrzel v ženskem osebju mariborske drame.

Spored mariborskega gledališča se nagiblje v slovensko, oziroma slovansko smer, kar ima svojevrstno privlačnost, ki pa bi seveda takoj izginila, kakor hitro bi se dokazalo, da se samo temu na ljubo uprizori kako delo, ki je sicer aktualno nezanimivo. (Szaniawski: „Mornar“?) Često so izbrane igre za zmožnosti mariborskega gledališkega osebja tudi pretežke (Raynal: „Grob nezna-

nega junaka“), kar ne muči samo igralcev, režiserja in občinstva, ampak je tudi očitna krivica nasproti avtorju, ker ga ne izčrpajo. Še težje pa najdemo seveda opravičilo za umetniško popolnoma nekvalificirana dela (Mayo: „Moje dete“), ki so celotni stvari v vsakem oziru na kvar.

Največja napaka mariborske drame je vsekakor ta, da zeva gledališče praznote često že ob premijerah. Vzrokov za to pa, ob navedenih dejstvih, zviševanju gledaliških vstopnin in dveh rednih zvočnih filmih, ne smemo iskati samo v pomanjkanju smisla povprečnega današnjega človeka za umetnost. S črtanjem operet in omejitvijo inscenacijskih stroškov bi se dalo temu precej odpomoči. Ako bi se dalje posvečalo več pažnje notranji režiji in sestavljalo spored iz del, ki bi ne pomenjala samo splošne obogatitve duhovnega življenja, ampak bi privlačile sodobnega človeka tudi zaradi svoje aktualnosti, ako bi se izogibalo pretežkih del, a se tistim, ki so jim igralci kos, posvečalo več pažnje, bi najbrž število gledaliških obiskovalcev naraslo samo po sebi.

In ako bi se končno začelo nekaj pažnje posvečati še odrskemu jeziku, za kar se doslej ni storilo še nič, bi s tem odpadel tudi največji znak diletantizma, in ob veliki ljubezni in požrtvovalnosti vseh sodelujočih bi takó pogojev za zdrav razvoj ne bilo mogoče kar tako uničiti.

Silva Trdinova.

ZAPISKI

Zgodovina slavistike v Italiji. Italijanski slavist prof. Arturo Cronia, avtor odlične študije „Ottone Zupančič“ in drugih spisov pretežno s področja južnoslovanskih slovstev, je spisal zajemljiv pregled zgodovine slavistike v Italiji *Per la storia della slavistica in Italia*. Collezione di studi slavi. Diretta da Arturo Cronia. Serie I. Vol. I. Libreria internazionale E. da Schönfeld. Zara 1933. 134 str., v. 8°). V svojem spisu obravnava vse stične točke med italijansko kulturo in slovanskimi, navaja bibliografijo italijanskih prevodov iz slovanskih slovstev, beleži slovanske motive v italijanski leposlovni tvorbi in celó poskuse političnega zblížanja Italijanov s slovanskimi narodi.

Časovno sega ta zgodovinski pregled od prvih začetkov do svetovne vojne. S svetovno vojno in z izpremembami, ki jih je povzročila na evropskem zemljevidu, se pričinja tudi v slavistiki novo razdobje. Povojna slavistika v Italiji ni samo bibliografsko obilna, marveč je zanimiva tudi po svoji znanstveni višini. O nje razvoju so nekateri že pisali (E. Lo Gatto, V. Maver i. dr.), vendar celoten pregled še ni

dovolj poglobljen in bo šele kdaj pozneje mogoče nadaljevati Cronievo zgodovino. Vsekako je spis prof. Cronie najizčrpnjša zgodovina italijansko-slovanskih literarnih stikov v preteklosti, delo, ki priča o neumorni akribiji učenega in znanstveno zelo plodovitega avtorja. Po svoji dokumentarični vrednosti se uvršča med najboljše knjige, ki se tičejo stikov med Slovani in Italijani, slavistom pa bo in rebus italicis še dolgo tehten bibliografski priročnik.

Kdor misli, da so Italijani pričeli šele v novejšem času spoznavati slovanski svet, bo ob Cronii spoznal, da segajo začetki italijanske slavistike v 14. stoletje. Prvi je pričel obračati poglede v slovanstvo sloveči florentinski potovalec Giovanni de' Marignolli, ki je bil v stikih s češkim kraljem Karlom IV. in je na njegov poziv spisal latinsko zgodovino Češke. Tudi znanega humanista Enea Silvia Piccolominija, poznejšega papeža Pija II., ki nastopa v slovenskih dramah o Celjanih, so živo zanimali Čehi zlasti zaradi husitskega gibanja. Spisal je med drugim češko kroniko. Potemtakem se zgodovina slavistike v Italiji pričinja s češkimi stiki. A tudi Poljaki so